ЕПІСТОЛЯРНИЙ ДІАЛОГ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА З РОЗАЛІЄЮ ЛІФШИЦЬ (1911–1918) (продовження)

№ 35 (72)

Р. ЛІФШИЦЬ – В. ВИННИЧЕНКОВІ

29 / XI – [19]14

Дітo, ну уяви ж ти собі, що все те саме. Ще й досі нічого нікому не відомо. Пішла вранці в округ. Уйма народу, нікого із чиновників нема. Зустріла бідну Співак[83]. Ту, що до всіх чіпляється з розпитуваннями. І з нею простояли коло години. Без нічого пішли знову до університета, може, там відомо хоч, де саме буде іспит. А там стоїть городовий та нікого не пускає без пропусків. Знову повела мене вона до якогось "коллегі", зустріли його коло дому, і той обіцяв, що о 5-й годині буде відомо, чи Боровський[84] одержав запрошення від Трінклера і ніби коли да, то Томаш[евського] не буде. Я не можу удруге йти з дому. Хай завтра узнаю. Все одно все "не відомо". Умовились у понеділок зустрітись усім в 10 ранку коло університету. От ситуація! А як не приїде Трінкл[ер], да ніхто не знатиме, де дітись. Так і будемо стоять цілий день надворі.

А від тебе ні одного ще словечка нема. Ну, добре! Коли-небудь пригадаю тобі це!! Сьогодня спішила до дому з надією, що буде від тебе що-небудь.

Дітo!... Сьогодня чотири дні, як я з дому. Правда, небагато часу пройшло, а здається–місяці. Послала телегр[аму] Ал[ександрі] Афр[иканівні]. Хочу у понеділок і виїхать, ні, у вівторок вранці, а там, хто знає, може, й не буде іспита 1-го, а другого. Взагалі, це нещастя. Коли б вдалося покінчити з рос[ійським] університ[етом]! Далеко десь, здається, та можливість. Вже темніє, швидко темніє тут. Мало, що встигла зробити за сьогодня. Незручно самій без привички.

Хочу до тебе.

Коли ти читатимеш цього листа, я, певно, буду вже їхати до тебе... Як це буде? В якому стані поїду я? Як ти мене зустрінеш? Мені якось непокійно весь час сьогодня. Я бачила тебе у сні. І прокинулась з радістю в серці, а потім зробилося сумно і досі все так.

Це так собі. А ти повинен був бачити мене, бо я думала учора ввечері про щось, чого не скажу. І ти не догадаєшся!! В секретаріаті побачила одну жіночку в великому капелюсі і мені здалося, що це Соня З[адвина][85]. Можливо, що це справді вона? Яка я дурна, да? Чому це можливо, що вона може робити тут?

А що ти робиш, чому ти так далеко і так близько від мене. От болить чогось моє серце, непокійно ниє. Коли б я була з забобонами, я б неодмінно злякалася б за тебе або за себе. Може, тобі погано і ти кличеш мене?

---

[83] Особа не встановлена.

[84] *Боровський Василь Костянтинович* (1858–1937) – доктор медицини з 1889 р., професор кафедри шкірних і венеричних хвороб медичного факультету Київського університету, у 1916–1917 рр. завідувач кафедри.

[85] *З[адвина] Софія* – жінка, з якою В. Винниченко мав інтимні стосунки і листувався з нею в 1906–1911 рр.

Дітo моя, радість ніжна, Кроха моя! Вдивляюся в тебе і зо всією любов'ю моєю тягнуся до тебе. Роблю над собою усилля і не… капаю. Я знаю, ти здоров, ти спокійно читаєш чи працюєш, іноді згадуєш про мене і бачиш, як я з дітьми та М[арфушою] балакаю про щось, як соромливо посміхаються маленькі і серйозна Найка приносить мені лямпу. Мені вже вільно з ними, і їм зі мною теж легче. Хотілося б їм зробити яку-небудь радість. Учора написала декілька слів батькові[86]. Десь він там сам. Хто знає, як йому живеться, як Васькові[87]. Якось все не так. Хочеться зібрати усіх до купи, бачити веселими і здоровими. Я вдивляюся в Андрія і шукаю що-небудь, що нагадує тебе. Коло чола з боків волосся ніби подібне і очі трохи. І мені ще більше робиться сумно від того. От Марфуша заспокоїлась, вона схудла за той час, що не було А[ндрія]. І тепер їй все байдуже. Хай горе, хай нема чого їсти, аби був той, кого вона любить. Ну, нічого! Все буде. Буде час, коли зможу сидіти коло тебе скільки схочу, і дивитись буду на тебе цілий перший день. Да, Дітo? Да, радість моя!

Попрохаю Мику[88] однести листа. Він стоїть коло мене і щось розказує про німців. "По 3 рублі австрійскії чоботи продають на Подолі". І ще щось.

Шкода прощатись з тобою, Дітo. Цілую твої руки. Щастя ти моє.

Спи спокійно! А я буду працювати пізно і потім побачу тебе у сні.

Добра ніч. Твоя.

ІР НБУВ. – Ф. 293. – № 198. Опубл.: СіЧ. – 2000. – № 7. – С. 77–79.

У цій публікації такі неточності: у реченні: Коли ти читатимеш цього листа… – надруковано: *…мого* листа…; у реченні: Попрохаю Мику однести листа – надруковано: *…Мишу*…

№ 36 (73)

В. ВИННИЧЕНКО – Р. ЛІФШИЦЬ

30-XI-[19]14

Сподівався хоч сьогодня мати від тебе листа, але й сьогодня нема. Ну, може, завтра.

Вчора був у Моргулісів і познайомився з тим чудаком-професор[ом], якого представляв і описував нам Ан[дрій] Вас[ильович][89]. Він зовсім не анахарет, не чудак, не "человекъ не отъ міра сего" і, взагалі, зовсім не те, яким його нам представляли. Він з посмішкою сам каже, що його вважають за такого, і з цього ти можеш уже бачити, що він може орієнтуватись не тільки в архівах. Ну, та про його розскажу потім.

З[іновій] Гр[игорович] казав, що той лікар, який шукав для тебе посади, має в сих днях дістати в свої руки великий госпиталь (на 250 ч[оловік]), який тепер саме орґанізується. Туди треба буде ще одного (він головний) лікаря, сестер і всяких інш[их]. На лікаря він має запросити тебе. Сьогодня З[іновій] Г[ригорович] буде з ним бачитись і докладно говорити. На случай конечної потреби я викличу тебе телеграмою і ти виїжжай негайно, покинувши клопоти про свідоцтво, диплом, взагалі про папери. Хоча, гадаю, це ж йому буде необхідно, інакше не зможе приняти тебе. Правда? Та я думаю, що госпиталь не так уже зразу й скомпонують, тобі буде час управитись і з паперами. Боюсь тільки, що вийде через що-неб[удь] неудача, – нам же тепер якось усе не йдеться. Так що не дуже й радію.

---

[86] Ідеться, очевидно, про *Винниченка Кирила Васильовича* (1855 (?) – 1931).

[87] Ідеться про *Василя Павленка*, зведеного брата Володимира Винниченка.

[88] *Мика* – син Андрія Павленка.

[89] Можливо, ідеться по Ніковського А. В. *Ніковський Андрій Васильович* (псевдонім А. Василько, 1885 – 1942) – громадський і політичний діяч, літературознавець, журналіст. Шлях у журналістику почав з "Ради", потім ЛНВ. Редагував "Раду" (1912, 1913–1914), журнал "Основу" (1915) та "Нову Раду" (1917–1919). Активний член ТУП і УПСФ. У 1917 – член Центральної Ради, у 1918 очолював опозиційний до гетьманської влади Український Національний Союз, міністр закордонних справ в уряді УНР на еміграції (1920). В еміграції мешкав у Польщі та Німеччині. Повернувшись у 1924 р. в Україну, працював у ВУАН. Засудженний у процесі СВУ. Помер у блокадному Ленінграді.

Надя так і зникла, не давши про себе ніякої і нічим звістки. Могла б хоч подзвонить або написать пару слів, – нічого. Мені сумно, що я не міг бути з нею таким, яким би вона хотіла мене бачити.

Сьогодня (через годину) їду зустрічати Катерину, яка ще тільки оце прислала мені телеграму, щоб вийшов на вокзал. Я не ждав, що так швидко вона згодиться на побачення. Я вчора прийшов в 1¼ ночі додому, а заснув, може, о 2½ і не виспався. Думав, що цю ніч висплюсь і, мабуть, не удасться. Та й час пропадає. Але побачитись мені з К[атериною] дуже цікаво: яка вона тепер?

Взагалі чогось довелось мені мати діло з жінками в цей твій від'їзд, наче навмисно. Учора, наприклад, помітив щось за Л[юбов'ю] М[ихайлівн]ою. Якось вона занадто довго й тягуче дивилась на мене весь вечір. Можливо, що мені тільки так здавалось, але коли б я на неї не глянув, її очі були на мені. Вчора вона була дуже інтересна і, певно, сама це знала. Біда та й годі!

Я все ж таки потрошки (год[ини] 2-3) роблю. І за це спасибі.

Псують мені настрій швейцари наші, тел[ефонні] мальчики і т. п. публіка. Видав на їх уже 6 р[ублів], і, здається, всі незадоволені. Мабуть, треба кожному давать по 6. Знов і тут біда. Ну, та хай це буде остання! Правда?

ІР НБУВ. – Ф. 293. – № 39.

№ 37 (74)

Р. ЛІФШИЦЬ – В. ВИННИЧЕНКОВІ

30/XI – [1914]

Дорогий мій! Завтра іспит!

Зараз вже 8-ма година, а я ще не встигла зробити багато дечого. Заспокоїли мене щодо жюрі, але хіба ж вони самі знають? Якось мені не, не знаю як сказать. Не те, что боюся, але щось не по собі. А сьогодня вранці була мені велика радість. Твій лист! Він як пісня. Обгорнув мене ніжним, ніжним сумом, і я весь день була бадьорою.

Я не знаю, що ти робив далі, але вже твій ранок заспокоїв мене. Хай тобі за це буде ясно завжди! Хай ніколи ніякі сумніви не торкаються твоєї душі. Дитинко, може вже скоро телеграфуватиму тобі. Ох, як би добре! Цілую тебе за кожне слово, кожну літеру твого листа.

Малюта, я не можу виносити страждання близьких. От зараз щось у Марф[уші] трапилось, мабуть. Вона сумна, сумна і на мої розпитування не одповідає, і у мене вже тяжко на душі і хочеться бігти до неї розпитать, заспокоїть. Я не знаю, що у неї. Чи те саме все, чи нове, але щось є.

Не їдь тепер до Есф[іри].Ти ж не встиг би все одно, бо я ж скоро буду у тебе!! Твій лист ішов 4 дні? Сьогодня неділя. Яким довгим здається мені час. Я же занята, а все ж він так помалу сунеться.

Боюся, що це я своїми докорами зробила боляче М[арфуші]. Сьогодня якраз у нас була балачка з приводу укр[аїнської], і вона так оправдивалась, що мені шкода зробилося. Але ж це треба. Голубонько, хоч би ми змогли дать їм те, що необхідно. А батько! А Василь!

Нічого. Все буде добре, аби бог дав здоров'я! Я знаю. Коли є енергія і бажання – буде все, що людина хоче. І все, що є поганого, може, теж принесе щось добре.

Завтра приїде Надя. Я нічого не хотіла сказать тим, що взяла та й поставила її карточку. Мені не хотілося разоряти стола. Я навіть хотіла попрохати тебе купити рамку, та забула. А ти вже щось вигадав? От, почекай мого приїзду, почекай! Поцілувати хочу твої руки, що скручують, може, зараз папіросу, або лежать закинуті за голову на подушці. Як я заздрю їм. Як заздрю усему, що круг тебе і може дивитись на тебе!

Може, й завтра буде лист? Боюся надіятись, серце б'ється. Милий Юрко![90] Голубо, прощай, ясна радість моя. Прощай! До завтра. Цілую тінь твою на стіні, бо боюсь цілувати тебе.

Твоя, твоя, твоя!

ЦДАВО України. – Ф. 1823. – Оп. 2. – Спр. 9. – Арк. 44–45 зв.

№ 38 (75)

В. ВИННИЧЕНКО – Р. ЛІФШИЦЬ

2-XII-[19]14

Бідна радість моя, як же тобі не йдеться з цим проклятим іспитом. А я так радів учора, одержавши твого листа, в якому ти питаєш, що, може, в той час, як я читатиму листа, ти вже їхатимеш до мене. Вчора ж я збирався послати тобі телеграму, щоб ти негайно, не ждучи паперів, виїжжала. Бо Дикий[91] балакав з Л[юбов'ю] Мих[айлівною], і виявляється, що 5-го госпиталь уже починає функціонувати. Він спеціально просив Л[юбов] М[ихайлівн]у довідатись, якої ти спеціальности і чи можеш швидко приїхати. Я не знаю, як буде тепер, але гадаю, що до 7-го він підожде. Ці два дні, може, Надя могла би тебе замінити. Виявилось (учора), що вона через недбалість і дурість свого колеги не поїхала з тиловим і тепер сама не знає, поїде чи ні. Коли вона в цей час буде в М[оскві], я попрошу її замінити тебе. (Балакав тільки що з нею по телефону. Вона сама йде в Союз довідуватись, чи поїде вона з тиловим поїздом . Коли б не поїхала!).

Я боюсь все-таки, що цей лист тебе вже не застане в Київі. Тепер листи так запізняються. Мене дивує, що ти 24-го ще не одержала ні одного мого листа. Я на другий же день, як ти поїхала, послав тобі. І посилав *щодня*. Тільки вчора не писав, будучи певним, що ти вже їдеш сюди. Цей лист, мабуть, прийде в К[иїв] в день твого іспиту. Коха!*

Я все ж таки пошлю сьогодня телеграму, щоб ти їхала негайно після іспиту, без паперів навіть, попрохавши когось узять або унів[ерситет] переслати тобі.

Більше не писатиму, бо вже ти виїдеш.

ІР НБУВ. – Ф.293. – № 40.

№ 39 (76)

Р. ЛІФШИЦЬ – В. ВИННИЧЕНКОВІ

2/XII [19]14

Зараз ніч. Я прокинулась з такою жагучою тугою, що заснути вже не могла і от сіла побалакати. Ніч, в вікно мені видко великі зорі. Весь вечір ішов дощ, і здавалося, кінця не буде йому. За книжкою я й заснула, пригрілась коло печі і все думала.

Тепер я не можу почати думать про тебе, бо я весь час думаю. Як тільки зпиняюся, одриваюсь од медицини, вже є ти і, навіть, не так. Ти перемішан зо всім, що я почуваю, думаю, на що надіюсь. Я хочу страшенно пригорнутись до тебе зараз. Мені самотно до одчаю і страшно усього. Коли б хоч трошечки ніжности! Раніше я не знала цього і може через це така туга у мене тепер. Я читаю твій лист. В ньому нема слів ніжности, але я шукаю і нахожу їх між

---

[90] Очевидно, син Левка Юркевича.

[91] *Дикий* – особа не встановлена, хтось із знайомих Винниченків, причетний до влаштування Розалії Яківни на роботу в лазарет.

* Дописано внизу і зверху в перевернутому вигляді.

рядками. Останні слова написани ніби пізніше, бо чорнила більш ясні. Дякую тобі, дитино моє! От конверт, на ньому якісь плямки жовті, і весь його бік, що заклеюється, матовий. Може, він був під снігом, коли ти кидав його в скриньку. Милий конверт.

Десь покрикує паровоз, та в вухах шумить у мене, а більше ніяких згуків нема.

Ти спиш? Дітo? От коли б прокинутись коло тебе зараз. Простягнуть руку в темноті і ждати, що й ти торкнешся моєї... Як кожний день повен, коли ти – тут. Як я не користувалась тими днями!

Все не те я пишу, що хочу. Зрозумій мене, Дітo. Без слів, бо я не знаю їх. Я ослабла якось. Не бійся, це не на довго. От, ще день-два і я буду вільною. Щоб там не було, а я буду з тобою. Хиба що ти не схочеш мене? Мені так хочеться подивитися на тебе, що я готова за це заплатить 10 роками життя. Ти віриш? Десь в глибині моєй душі щось плаче. Хай собі. Я повинна бути сильною і буду. От вже тихіше плаче та всередині. Це нерви. Втома, невиясненність, іспити. Да? А мені нема чого сумувати, бо ти ж сказав би мені, коли б було.

У одного з екзаменующихся вмерла жінка раптово. І він все ж іде на іспит. От це справжня енергія. Це той, що не знав функцію кожі. Мені іноді здається, що я найдуріша зо всіх і що тому я не витримала іспита і не витримаю ніколи. От до чого може дойти людина! Соромно мені за себе, і ти прости мене, бо я ж і тебе цим ображаю. Ми ж самі з тобою. Ми так довго шукали в темноті один одного поки найшли. Хіба ж тепер знову пійдемо кожний окремо тому, що мучимо один другого? Нема нам куди йти. Помагати один одному ми повинні. Робити так, щоб розум наш не ображався. Я прохала у тебе 3 місяця. Один вже пройшов, а я не дуже багато встигла зробити в смислі самовихования. Ти, власне, був задоволений мною тільки один день! Ох, як це мало. Але я принаймні знаю, маю зразок того, що заспокоє тебе. Це добре. Не тільки тобі це подобається, але й мені самої. Буду працювати над собою. Може, ти думаєш, що я заманюю тебе навмисно? Ні, ти віриш в мою щирість. Може, я й не та, якою хочу бути (це ти сказав), але я щиро думаю, що *та є я*. І коли б я переконалась, що ні, що ніколи не зможу бути тою – я б пішла від тебе.

Я зробила тобі так боляче, що покою мені нема.

Прости мене, дитинко! Може ти там... сам, мучишся, шукаєш оправдання для мене, тоскуєш за мною. Голуба рідна моя, я знаю, що зробила тобі, але все ж найди в своїм серці прощення для мене і всім іством забудь це. Кінчається ніч. Скоро повстають люди, почнеться життя. Знову пійду по болоту з мокрим хохолком на капелюсі питати, коли і де буде іспит. Знову вороже тікатимуть від мене, коли попрохаю щось розказать. Я щоранку мандрую у місто. Кузнецов так і не дав мені часового свідотства, і я живу не прописанною. Стою цілими годинами в душной тісной салі і жду чогось. От я тобі і пожалілась на всіх, тільки на себе забула. Я й на себе теж. У мене нема манії унічіженія. Коли ти одержиш цього листа, я вже їхатиму додому, коли знову щось не помішає.

Цілую ноги твої до болю. Твоя.

ЦДАВО України. – Ф. 1823. – Оп. 2. – Спр. 9. – Арк. 32–35.

№ 40 (77)

Р. ЛІФШИЦЬ – В. ВИННИЧЕНКОВІ

7/XII [1914]

Голубонько моя, не можу я жити без тебе. Тоскно мені, сумно аж боляче фізично. Радість моя, Голуба моя єдина, де ти, що з тобою? Я плачу, може, легче стане. А я ж так надіялась, так мріяла про тебе вже. Була ж певна, що завтра виїду, що буде кінець мойому томлінню! Де ти, Дітo? Я молюся тобі і боюся за тебе. Що ж писатиму, все те саме. Сьогодня вже хотіла кинути усе та їхати зовсім додому. І що це буде? Знову Томашевський, може, провал; знову

чекати без кінця. Вони усі позвикали. Сидять декотрі ще від того часу і тепер чекатимуть безропотно.

А я? Що робити мені? Знаю, коли б не туга, я б могла спокійно, навіть весело перечекати цей час, але я чомусь не можу. Душно мені, тоскно! Коли б ти не забував за мене? От сьогодня листа вже нема, а я так чекаю!..

Нічого, Дітo! Роби, як хочеш, як тобі зручніше. Я так безмежно люблю тебе, що не маю слів виявити це.

Щастє моє тихе! Щось весь час одриває тебе у мене. А я так хочу тебе, тільки тебе. Чуєш? Ти ніколи не узнаєш, як болить моя душа, бо не зможу я росказать тобі цього. Згадую кожну рисочку твою, кожний рух. Ти весь час стоїш передо мною і тягнеш мене до себе.

Так холодно було, вохко. Встала о 6-ої годині ранку. Було зовсім темно. Засвітила лямпочку і почала одягатись. О 8 вже пішла з дому. І від ½ на дев'яту до 11, здається, стояли під дощем в холоді на вулиці. Я так і знала, що це буде. Рішили вже їхать до декана питать, що це значить, але він сам прийшов і сказав: "Получил телегр[амму] от Тринклера. Он болен, постарается приехать к пятнице!". І ще від себе додав: "Советую готовиться к Томашевскому". Крім записок у мене[...]**. Тр[інклера] не буде, це, певно, провал? Я вже думаю, чи не втікти і чи не лишити все до января? Але самолюбіе якось не дозволяє і тебе, до того, боюся.

Ти мій, Діта, мій! Крохотка моя. Коли б мені хоть на хвилинку зазирнути до тебе. Подивитись на твою спинку, або хоч на руки і знову поїхать. Голубко, а раптом він і в п'ятницю не приїде, тоді що? І що робити з папірами, чи видадуть вони їх, чи ні?

Да, я й забула, що я ж не маю благонадійности.

Аби скінчити все це!

Нема з ким готовитись. Всі як вовки. Хто має які записки, або що знає для Том[ашев]ського, той ховає все для себе. Нічого, я й так постараюся видержать. Коли б ти тут був, я не сумнівалася б в успіці. Щось перешкожає мені. Ти, може, й не одповіси мені вже на це?

Подумай про мене з ніжністю, мені, я певна, зробиться краще від того. Молитва моя, пісня моя, життя моє! Стаю на коліна перед тобою і благаю сили світа дать тобі радість, спокій і віру.

Цілую ноги твої.

Тв[оя] Р[оза].

Нігде рішуче не була. Навіть у баню не можу вибратись. Дуже далеко живем.

ЦДАВО України. – Ф. 1823. – Оп. 2. – Спр. 9. – Арк. 19–21.

№ 41 (78)

Р. ЛІФШИЦЬ – В. ВИННИЧЕНКОВІ

[Грудень 1914]

Діта. Я встигла все ж таки поїхати в округ, але нічого не узнала там. Хапаючись, кинулась до Собанской, і вона мені сказала, що іспити призначено на *январь*. Коли саме, не знає. В канцелярії Кузнєцова не було, я б лишилась до вечора, коли б була певність, що він мені дасть копію свідотства, але такої не було. Пишу тобі в вагоні. Серце ниє уперто і боляче. Тягне до тебе безустанно. Не встигла поїхать до наших. Навіть поїсти не встигла.

Холод стоїть страшенний. Я змерзла, пальці рук як криги; уявляю собі, що буде в Москві! Поїзд рушив. На пероні стоять каліки, і моя туга зв'язується і з ними, і зо всім страданням світа.

** Після цих слів рядок угорі сторінки зрізаний.

Боюся, щоб з тобою не трапилось якоїсь неприємності під час подорожі! Будь обережним для мене і всіх, кому ти потрібний.

От і нема чого жаліти, що не поїхала в Одесу. Як кажуть “Последн[ие] Новости”, небезпеки ніякої нема для Рос[ії], але жителям клопот буде великий. Сьогодня нічого і з приводу Турції нема.

Боюся, що без теплої одежі ти не зможеш їхати, у мене й то нежить, вагон чомусь не топили вночі, і сьогодня холодно. Зі мною нікого нема, я в дамск[ом] купе, да і в цілому вагоні один пасажир, крім мене. Краєвиди вже зовсім сірі, ніде нема зелені. От ріжниця! Не дивуйся і не сумуй, як не бачиш все це.

Може, цей лист і не застане тебе! Дитина моя. З солодкою тугою люблю тебе. Коли можеш – напиши мені швидко. Не пам’ятаю адреси Андр[ія]. Пришли ж її.

Цілую уста твої.

Твоя Р[оза]

ІР НБУВ. – Ф.293. – № 213.

Підготовка текстів і примітки
Надії Миронець

Наші презентації

ВСЕСВІТ. – 2008. – №11-12.

Черговий номер відкривається Указом Президента України В.Ющенка про нагородження головного редактора журналу “Всесвіт” О.Микитенка за значний особистий внесок у розвиток української писемності та мови, вагомі досягнення у професійній діяльності орденом “За заслуги” ІІІ ступеня. Рубрика “Література ХХ сторіччя” містить роман Дж.Щербаченка “Миланці вбивають по суботах”, оповідання Ґ.Руа та Ф.Форсайта, поезії Р.С.Томаса та С.Стефанідеса, “Літературні ілюстрації” – оповідання Ж.Лоррена, “Скарбниця” – “Зібрання історій” М.Ауфі. У рубриці “Письменник. Література.Життя” надруковано статті Я.Кравця “Українці в художній прозі Ґ.Руа”, І.Рябчого “Жан Лоррен: Одноманітність драматичного життя”, Р.Гамади “Із когорти перських письменників Індії”, Д.Лессінг “Про те, як не отримують нобелівську премію”, І.Оржицького “Сервантесівські мотиви у Ґ.Ґарсія Маркеса”, Д.Дроздовського “Людина з глибини традиції”, Н.Бйорна “Інформаційне суспільство потребує мистецтва та літератури як ніколи раніше”; умішено також інформацію про нобелівського лауреата 2008 р. Жана-Марі Гюстава де Клезіо. О.Овсюк виступає зі статтею “Всеохопність масової культури” (“Світ ідей”), М.Зільберберґ – зі статтею “Неочікувані товариші по джихаду” (“Акценти сучасності”), С.Азізян розповідає про Вірменський музей Львова, М.Роман рецензує монографію М.Наєнка “Художня література України. Від міфів до реальності”, М.Рой веде розмову з режисером Вірляною Ткач.

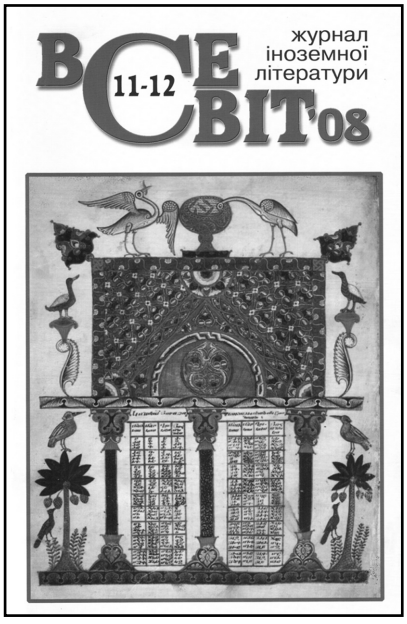

І.Х